

deszka

ZSIGMOND ANDREA

„Nem tud átvérezni”

XII. DESZKA FESZTIVÁL – A KORTÁRS MAGYAR DRÁMÁÉRT

„Mosolyogjon az én szívem, ne a színész az ő arcával.” „A színházból az igazság kiment.” „Én a betvenes évek nyitott színházán szocializálódtam, ahol meg is verték a nézőt, nemcsak ballal dobálták meg.” „Előtörnek a Deszka-funkciók belőlem.” „Seggbe rúgtak, és kaptam két szárnyat.” „Nem a nézőt vontad be, hanem a színházat vontad ki.” „Az, hogy meghal, az nem vége egy drámának.” „A fiatal generációnak kell elkezdeni igazat mondani.” „Miért ülök én ott?” „Magánmitológiákat gyártok magamnak, az élet meg nekem.” „Tényleg meg vagyunk picit hatva magunktól.” „A sértődött ember az tehetségtelen.” „Lett egy hatszor hat méteres kupak-Shakespeare.” „Mi, férfiak elgyönyörödünk a hatalom nagyságától.” „Ezt a mondatot ennyiben is hagyom.”

(„Verbálisan is megszólal.”) Talált mondatok. Így nevezem a fentieket. Az idei Deszka szakmai beszélgetésein hangzottak el. Okosak vagy humorosak – vagy csak ilyennek tűnnek nekem. Miért nem írunk humorosan a színházról?

Az egyik Deszkáról, a 2010-esről képriportot közöltem, a *Hamlet.ro*-n. (Ez az oldal megszűnt már, ma a *Játéktér.ro* oldalon lehet színházról olvasni Erdélyben.) Az a képriport humorosra sikerült. Ugyanakkor a 2009-es Deszkáról már vaskosak lettek a képaláírásaim. Akkor ismerkedtem a Facebookkal, és a felületén egy fotóalbumot raktam össze: Gerő Tamás Deszka-fotóiból készítettem válogatást, és írtam hozzájuk kommenteket. Hogy lehet, hogy az elsőben könnyedén vicces voltam, a másodikban fárasztóan vicceskedő? Hogyan kell elmondani valamit, hogy az őszinte legyen, de ne kíméletlen?... Talán ha személyeskedők vagyunk, az a bántó. E tekintetben sikeresek a fenti, szerzőjük nélkül közölt mondatok.

Erre a „műfaj”-ra egy időben nagyon rápörögtem. A Facebookon #találtmondat címkével a 2016-os Deszkáról is közöltem gyűjtéseket. Néhány mondat ebből: „Téreyhez ki mer hozzányúlni?”; „– Nincsenek megcsinálva a jelenetek. – Így vannak megcsinálva”; „Később még egy szöveget ütött a fejembe – most két szög áll ki a fejemből”; „Szexábrázolásban ez az előadás ér el a leginkább eredményeket”. Egy évvel korábban komolyabb fórumon, az *Eirodalom.ro* oldalon közöltem szintén talált mondatokat egy másik, a 2015-ös Deszkáról. Abból a csokorból is idézek: „– Foglalkoztatok ti Grotowskival? – Elméleti szinten”; „Szegedet nem érdemes fejleszteni, mert közel a szerb határ, és Titóék úgyis elfoglalják”; „Nem volt módom befolylásolni a díjat”; „A temető is közösségi intézmény. Meg a legelő... az iskola.”

Talán ezekből érezni, hogy az idei Deszka beszélgetései mintha kevésbé lettek volna szórakoztatóak, mint a 2015-ös és a 2016-os. Jelent ez bármit is? Azon túl, hogy én hozzáedzöttem Árkosi Árpád rendező spontánul poentírozó beszédstílu-

sához, és ő ugye évek óta „házi bölcs”-ként vesz részt a szakmai beszélgetéseken. Becsültem, hogy konkrét mozzanatokra irányítja rá az alkotók figyelmét. Idén mellette a gyerekdirabíró Gimesi Dórát kérték fel a szervezők arra, hogy az ifjúsági előadások szakértőjeként mondjon véleményt a déli szakmai fórumokon. Tapintata és józan szakmaisága miatt nagyon megkedveltem a hét folyamán. Mellettük Dobák Livia dramaturg beszélt, mindig elképesztően felkészülten. Az írói vonalat Zalán Tibor képviselte, aki nem átalotta vállalni az elfogultságait – például hogy nem szereti, ha egy előadás során őt a színészek macerálják. A gender-kérdésben is szilárd véleménye volt: „Egy nő, ha mosolyog, az félsiker. Inkább mosolyogjanak, mint viczorogjanak.” Ki lehet találni, hogy ettől mosolyogni vagy viczorogni támadt kedvem. Néhány napig Tasnádi István is társunk volt a bölcselkedésben. Tőle az a gondolat maradt meg bennem a legerősebben: baj, hogy nincs átjárás a felnőtt-színházi és bábszínházi szféra között, mert mennyivel üdébb, amit a gyerekszínházi szférában az írók meg a rendezők létrehozhatnak, mint sok mainstream előadás.

E tekintetben a Deszka élen jár: ritka az olyan fesztivál, amely nem „gettósít” valamilyen értelemben, hanem több szegmensnek teret ad. Ha valahol, akkor a Deszkán találkozni tudnak egymással a felnőtt- és gyerekszínházi alkotók és kritikusok. Magam ennek a fesztiválnak köszönhetem, hogy megismertem Bartal Kiss Rita világát, aki egy korábbi évben egy Picasso-témájú előadással, *A kékrubás kislány*-nyal nyűgözött le. Idén a szintén ámulatos *Kicsibácsi és Kicsinéni (meg az Imikém)* tervezőjeként jött el a Deszkára. Az idei fesztivál felfedezettje számomra Romankovics Edit, akit három különböző műfajú előadás rendezőjeként volt jelen: mindhárom megfogott valamivel. A korábbi évekből Madák Zsuzsanna személyisége ismerős: nem is elsősorban a zalaegerszegi *Közellenség* Kancáját alakító színészként, hanem mint színházi nevelési előadások rendezője gondolok rá. Mert a Deszka Fesztiválok az alkalmazott színházi irány népszerűsítéséért is sokat tesznek, nem kis örömömre.

A nevelési előadások mellett népszerű műfaj a Deszkán a felolvasószínház. Korábban arra is volt példa, hogy a debreceni Ady Endre Gimnázium drámaosztályosai olvastak fel. Jó emlékem régről egy Tasnádi István-darab, a *Paravarieté*: erről a címről mindig az adysok lelkes-színes előadása fog eszembe jutni. Az utóbbi időben színészek, többnyire a Csokonai Színház színészei olvassák fel a fiatal drámaírók készülő darabjait, jobban mondva azok egy részét, mert a darabok teljes valójukban pár hónap múlva, júniusban a POSZT-on, a Pécsi Országos Színházi Találkozón (voltak) hallhatók. A Deszkán még az út közepén járnak a szerzők, az elkészült jeleneteiket itt meghallgathatják, és visszajelzéseket kaphatnak. A Nyílt Fórum első, januári állomása Zalaegerszeg, a következő Debrecen, a végső Pécs, és aztán kötet is lesz a darabokból. (Sikerült egy tavalyi kötetre szert tennem, recenzíós példányként. Már elkészült róla az ismertető: hamarosan olvasható lesz a *Játéktéren!*) A Deszka első napján négy, az utolsó napján újra négy pályakezdő félkész darabjával ismerkedhettünk ily módon. Nekem az első négyet sikerült meghallgatnom. A felhozatalból leginkább Drubina Orsi *Sárkányterminálja* tetszett (harmincas nő és férfi ügyetlenkedve közel kerül egymáshoz egy reptéren, bájosbábos előadás), és a délvidéki Lénárd Róbert durva nyelvezetű és világu, de annál élesebben igaz *Bácskamocsarasa* fogott meg.

Az említett Nyílt Fórum a Színházi Dramaturgok Céhének sok éve létező rendezvénye. Az utóbbi időben ez a szakmai szervezet lett a Deszka egyes eseményeinek társ szervezője: ők váltották a Drámaírói Kerekasztalt, amelynek tagjai korábban sokkal intenzívebben látogatták a fesztivált. „Melyben az egy négyzetméterre eső drámaírók száma a legnagyobb, és kiderül, hogy miért kerek a büféasztal. (A Drámaírói Kerekasztal délelőttjén)” – írtam az egyik 2009-es kép alá, és valóban, azon az egy fotón 9-10 magyar drámaírót tudunk megszámolni. „A három testőr, avagy a magyar dráma ifjú harcosai – Kiss Csaba, Ákos Németh és Tasnádi István”, jegyeztem egy másik kép alá. Valóban, ők voltak akkoriban a legaktívabbak. Ma már alig pár napra jönnek a Deszkára, ha jönnek. De még mindig fontosabb az író pozíciója a fesztiválon, mint a dramaturgé. Kora esténként beszélgetések zajlanak drámaírókkal: Závada Péterrel, Kiss Csabával és a díszvendég Háy Jánossal: mert mindig van egy kiemelt író is a fesztiválon. Tavaly Visky András volt ez a kiemelt személy, és, érdekes, mintha a tőle tavaly meghívott előadások nem lettek volna olyan erősek, mint az a lengyel nyelvű *Pornó*, amit idén láthattunk az egyik Visky-darab feldolgozásaként. Hasonló az érzésem Háy kapcsán: bár három Háy-szövegekre készült előadást is meghívtak az idei Deszkára, egyik sem volt átütő erejű, és akkor még finoman fogalmaztam.

Hiába jegyeztem meg 2016-ban a *Színház.net*-re írt naplószerű Deszka-monológomban, hogy a drámaírók helyét lassan kiszorítani látszanak a színházi térben a dramaturgok, a munkájuk fontosságát tekintve: mert a láthatóságuk, az elismertségük továbbra sem közelíti meg az írókét. Pedig jövőre egy dramaturg is lehetne a Deszka díszvendége, miért ne? Ők is sokat tesznek a magyar drámák fejlesztéséért, terjesztéséért. Inkább egy sikeres előadásokat létre segítő dramaturg, mint egy sikertelen színrevitelek miatt szorongó író.

Talán még a dramaturgnál is mostohább helyzetben van a fordító. Kiemelném a lengyel Jolanta Jarmołowiczot, aki nélkül a Visky-darabból nem született volna lengyel változat, s ha ő nem keresi meg a színésznőt, nem lett volna ebből előadás és egyöntetű siker a Deszkán. A fordítóra az egyik beszélgetésen figyeltem fel. A fesztivál műsorfüzete nyomán nem kaphattam volna fel rá a fejem, hiszen nem is szerepel benne a neve! Nem lehetne jövőre rájuk is jobban odafigyelni a Deszkán? Drámafordítókat látni vendégül, bemutatni a munkájukat? Azért adom a mindenféle ötleteket, mert frissülést látnék jónak – az idei Deszka kissé megereszkedős volt, a korábban kialakított sablonok mentén haladt. Úgy érzem, fel kellene rázni, át kellene gondolni benne majdnem mindent. Elsősorban azt, hogy érdemes-e hatalmas erőfeszítéssel olyan előadásokat Debrecenbe utaztatni, mint az idei Háy-produkciók: a dunaújvárosi *Rák Jóska, dán királyfi*, a szegedi *Utánképzés (ittas vezetőknék)* vagy akár a szabadkai *Kemping* – a látvány kidolgozottsága ellenére ez az előadás sem működött igazán jól.

A füzet különben üde, áttekinthető – és olvashatóbbak a betűi, mint a 2016-osnak, amit ennek ellenére megdicsértem akkori beszámolómban, kiemelve akkor is Árokszállási Ronald nevét (a grafikus általában szintén háttérben marad). Még annyit jegyeznek meg, hogy talán azért nem írták benne a Mesebolt Bábszínház neve mellé a várost, ahonnan a játszók jöttek, mert úgy gondolták, mindenki tudja. Tudod, kedves olvasó, hogy mely városhoz köthető a Mesebolt?

Nem baj, ha nem – én sem tudok mindent. Ezt kivételesen igen: Szombathely. De azt már kevésbé, hány további láthatatlan ember munkája van abban, hogy az egyhe-

tes fesztivál előadásait a város lakossága és néhány szakmabeli (sajnos kevesen voltak) hátradőlve végignézhesse. Hol vannak az ő neveik, melyik köszönőlistán?...

(„*Én eddig Sebestyénből csak az Abát ismertem, most akkor a Hunort is.*”) Számomra egyértelmű, kicsoda Sebestyén Aba (marosvásárhelyi színész, a Székely Csabadarabok rendezője), és Sebestyén Hunor nevét is ismerem: Nagyváradon játszik, főszerepe van többek között a *Kapufa és öngól* című előadásban, amit a Deszkán játszott a váradi színház. Ennek a darabnak az az érdekessége, hogy a Nyílt Fórum-füzetekhez hasonló drámakötetben jelent meg: kétévente drámapályázatot ír ki a székelyudvarhelyi és a nagyváradi színház, és a nyertes darabokat könyvben kiadják, illetve a színrevitelükről gondoskodnak. A *Kapufa és öngól* szerzője a magyarországi Körmöczi-Kriván Péter, és a *drámÁzat III.*-kötetet, amelyben megjelent, a szerkesztők elhozták a Deszkára, megmutatták a szakmai beszélgetésen – mondjuk nem nagyon volt kinek.

Miért jönnének szakmabeliek a fesztiválra? Láttam egy budapesti kritikus kollégát, aki itt volt megnézni a kolozsvári *Vakokat*, mert kíváncsi volt a fiatal Nagy Bontond rendezésére. Egy másik kritikus eljött megnézni az *Éljen soká Reginá!*-t, amit falusi roma asszonyok játszanak, és Budapesten csak ritkán látható. Néhány nagyváradi színházi embert láttam egyik nap az előadásokon – örülök, hogy látták a *Menekülők*et, ami váradiak és debreceniek viszonyáról szól: hátha meghívnák magukhoz az előadást, Váradon biztosan lenne közönsége! Szóval elvéve felbukkantak szakmabeliek a fesztiválon, de tömeges jelenlétükről szó sincs. Így pedig nehéz eszmét cserélni. Az is feltűnt, hogy egyes debreceni társulati tagokat nem látok a Deszka előadásain. Bizonyára magánéleti vagy szakmai okai lehetnek a távolmaradásnak (a Deszka alatt is próbáltak egy előadást a Csokonaiban). De valószínűleg inkább a város közönségét célozták meg a szervezők, mintsem a szakmát: Boccsárdi László is hasonlóan nyilatkozott a májusban zajlott sepsiszentgyörgyi Reflex Nemzetközi Fesztiválon. Csapata a város közönségét kínálja meg a fesztivállal.

Én viszont csak azt tudom leírni, amit s ahogyan magam láttam. Ismertem tehát a fent említett erdélyi alkotókat, a Sebestyéneket – és még így is értek meglepetések, például a lengyel *Pornó*: a kolozsvári Visky András általam is ismert munkái érthető módon nehezen tudnak már újat mondani számomra, de ilyen plasztikus, akár a fiatalokat is meggyőző előadásban rég nem láttam színdarabját. Új volt nekem a szlovákiai Dialóg n. o., vagyis ez a független társulás, amely az *Egy disznótor pontos leírása* című egyszemélyes mesélőszínházi előadást hozta el a Deszkára. Soóky László színész és Varga Emese dramaturg produkciókat hoznak létre a szlovákiai közegről! Jólesett látni, hogy a kassai és komáromi kőszínházi lehetőségek mellett alternatív utak is kibontakoznak a régióban, még akkor is, ha az előadás maga alig lépett túl az olcsó nevetetés határán. Volt benne azért néhány erős mozzanat.

Szóval én így nézek – az ismerősségek és ismeretlenségek máshol vannak nálam, mint valaki olyannál, aki mondjuk Budapesten él, és azért nem jön el Debrecenbe, mert a fesztivál előadásainak nagy részét ott is megnézheti. Magam bealottan elsősorban budapesti produkciókért tettem meg azt az erőfeszítést, hogy egy hétre Debrecenbe költözzek – és azok az előadások nem is okoztak csalódást. A Katona József Színház-beli *Ascher Tamás Háromszéken*, a Hajdu Szabolcsék-féle

Kálmán-nap vagy Kelemen Kristóf csapatának *Magyar akáca* mind frissítő élmény volt. Emellett kíváncsi voltam a K2-sők, vagyis Benkó Bence és Fábián Péter alkotópáros munkásságára: sikerült megnéznem tőlük végre egy késő este kezdődő előadást – bár az álmoság közben jócskán kerülgetett –, a miskolci *Elza, avagy a világ vége* címűt. A Sajátszínház Produkció előadása, az *Éljen soká Regina!* is már jó régen felkeltette az érdeklődésem. Ezekre nemsokára még kitérek.

Néhány dolog még, ami az én kolozsvári színikritikus szemüvegemen át látszott: a szombathelyi *Kicsibácsi...* kapcsán keveseknek jutna eszébe a kérdés, hogy a játzó lány vajon hol végezte a színi egyetemet: én tudom, hogy Kolozsváron. Vagy viccesnek találom, hogy a férfi bábost Kovács Bálintnak hívják, csakúgy, mint egy színikritikus kollégát. Hasonlóan felfigyelek arra, hogy a debreceni származású Rózsa László Marosvásárhelyen járt színire, mielőtt visszakerült szülővárosa színházába – és épp egy Rózsa nevű szereplőt játszik a *Rózsa és Ibolyában*.

Ezek önmagukban nem érdekesek: annyiban csupán, hogy érdemes felismerni és elfogadni, hogy mindenki színházi térképe rongyos valamiként, csak kinél-kinél máshol vannak rajta a lyukak. Magam évek óta szórakozom azon, hogy egy-egy név nekem néha mást jelent, mint a mainstreamben jártas színháziaknak. Kiss Csabából kettőt is ismerek: a Marosvásárhelyről Budapestre költözött drámaíró-rendező mellett egy nagyváradi színészt is, e néven. Mindketten jelen voltak az idei Deszkán! Kiss Attila: a dunaújvárosi *Rák Jóska...*-ban játszik az egyik, és van egy harmincas temesvári színész ezen a néven, a *Port.hu* is összekeveri őket. Magyar Attilából is kettőt ismerek: a debreceni származású színész a Budaörsi Játékszín művészeti vezetője, másikuk pedig újvidéki színész, és a szerbiai magyar Tanya-színház vezetője. Varga Anikó: egyrészt Szlovákiából Magyarországra költözött színész, másrészt Romániából szintén Budapestre települt kritikus, a *Játéktér* folyóirat főszerkesztője. Tompa is mást jelent nálunk: tapasztalatom szerint ez a rövidítés Budapesten elsődlegesen a *Színház* folyóirat főszerkesztőjét jelenti, Tompa Andreát, Kolozsváron viszont a színház igazgatóját, Tompa Gábort. Nálunk bizonyos beszédhelyzetekben Tompa Miklóst, Gábor szintén színiigazgató apját, a marosvásárhelyi Székely Színház alapítóját is érthetik rajta.

(„Az egy férfinak való, nagy feladat volt.”) A szemléletemet meghatározza az is, hogy nő vagyok. Örültem például, hogy két nő is volt a „házi bölcsek” között, ahogy a Deszkán a „szakmai értékelő beszélgetés”-re felkért szakembereket nevezik. Felbosszantott ugyanakkor, ha az előadásokban avitt nőábrázolásokkal, sztereotipikus női szerepekkel találkoztam (mint például a *Kempingben*, a *Rák Jóska...*-ban, az *Utánképzés (ittas vezetőknek)*-ben, az *Egy disznótor pontos leírásában* vagy *A virágot lépő lányban*). Miért csak akkor pozitív szereplő egy nő, ha szép is – és ha ronda, akkor automatikusan negatív figura? Vagy a testét bámulják, füttyögnek rá, és akkor megvolt a nőábrázolás? Tényleg azért kell Ophéliának megőrülnie és megölnie magát, mert teherbe esett, és ezzel a gonddal magára maradt? A *Menekülő*kben meg ott van a jó feleség prototípusa. Az *Utánképzés...*-ben a hisztis nő, meg a buta liba.

Tetszett viszont a Kiss Ágnes által játszott szegedi független bábelőadásban, a *Tiszavirágban*, hogy a női főszereplőnek kardja van. Illetve neki kell kiállnia a

próbákat, sőt, nemcsak végrehajtania, hanem rá is kell előbb jönnie, hogy mit kell megtennie a szerelemért. (Itt az volt furcsa, hogy talán nem hangzik el világosan, a „tiszavirág” nem virág, hanem szárnyas rovar: sok gyereket megzavarhat a szó.) Hasonlóan hősszerepet osztanak a miskolci előadásban Elzára, a pilótalányra – az enyhén feminista, bölcsész szereplő teljesen maiként hat a disztópikus színpadi világban. A másik kedvenc bábelőadásomban, a *Kicsibácsi...*-ban nagyon tetszett, hogy míg Kicsibácsinak nagyratörő (inkább nyaktörő) tervei vannak, Kicsinéni megértően, mintegy anyai viszonyul ezekhez. Vagy a másik ifjúsági előadásban, a *Rózsa és Ibolyában* azt eltalálták, hogy a jóságos királyi pár esetében a feleség barna hajú, míg a gonosz királynő lett a szőke. Sajnos még mindig túl sokszor előfordul tájainkon, hogy fekete hajú vagy bőrű figura a gonosz szereplő (ami jól is állt itt Mercs Jánosnak). Az is izgalmas volt, hogy a *Masszában*, a győri nevelési előadásban a szemüveges lányra osztották a „jó nő” (?) szerepét, akibe a főszereplő beleszeret, és nem a másik lányra.

A felnőtteknek szóló előadásokban szintén találkozunk komplex nőábrázolásokkal. Hajdu Szabolcsnál nem először látjuk, hogy a házastársi vitázások jeleneteiben a feleségének, Török-Illyés Orsolyának jut az okosabb, toleránsabb fél szerepe. A *Kálmán-napban* ezért jól szórakozunk azon, hogy többszörösen van jelen Hajdu Szabolcs – mint kissé bunkó szereplő és mint briliáns látásmódú rendező –, az ezek közötti szemléletbeli eltérés szórakoztató és felszabadító. Hajdu nem követi azt a mintát, hogy íróként vagy rendezőként a férfi számára előnyös szerepet alkossa meg magának, vagyis hogy a művészetét arra használja, hogy a kényelmes társadalmi szerepet legitimálja – mint az néha másoknál, mondjuk Molnár Ferencnél eszünkbe juthat. (Háy János darabjaiban is inkább a férfi társadalmi szerepeinek elfogadása mutatható ki: a *Kempingben* például – bár az előadás női dramaturg és rendező keze nyomát is viseli – egy házasságtörő férfi nyavalygásaihoz, mintegy önlegitimálásához kellett nézőként asszisztálnunk. Számomra nem volt kellemes.)

Talán azért is ilyen komplexek e tekintetben (is) Hajdu előadásai, és a Pintér Béláéi is, mert közeli alkotótársuk nő? Pintérnek sokat segíthet dramaturgja, Enyedi Éva, hogy a női figurái is élők legyenek. Az *Ascher Tamás Háromszéken* esetében Jordán Adél egy fiatal és naiv erdélyi színésznőt játszik. Nem mondanám, hogy hihetően – mert bár a beszéde dallama hasonlít az erdélyiekéhez, én azért le tudom bizonyítani –, de érzékenyen. A szereplők, mint Pintérnél általában, kissé vasosan vannak megrajzolva, ám dicséretére legyen mondva, ezúttal sem lesz senki koromfekete vagy hófehér. Kedvenc részem, hogy amikor bajba jut a színésznő, nőtársai kegyetlenül bánnak el vele: az előadás tehát nem csak férfi–nő, Magyarország és határon túl (gyarmatosítás és az abból fakadó frusztráció), színházi belső viszonyok, a főváros és a periféria kontrasztjának világos térképe, hanem szép emberi példázat is. Bennem megpendítette azokat az emlékeket is, hogy a rendszerváltás előtt Magyarországra kivándorolt erdélyi színésztároknek többnyire valóban mostoha sorsuk lett. Mint a Jordán Adél által játszott, kisiklott életű színésznőnek.

tapasztalataikat. Kórház, iskola, polgármesteri hivatal, egymás közötti torzsalkodások... de leginkább a tömény megalázás, amivel nap mint nap szembe kell néznünk. A szakmai beszélgetésen felvetődött, hogy mivel nem profi színészek munkáját láttuk, vajon színházról beszélhetünk-e. Szerintem ez legalább annyira színház, mint egy cukormáz, végigugrabugrált, technikailag pontra tett munka. Főleg, ha az előadás utáni beszélgetést hozzávesszük: a roma nőket hallgatni, ahogy az önbizalmuk megerősödött, és lassan kezükbe veszik a sorsukat: csodálatos. Színház akarhat ennél többet...?

(„A bábokat is szobroknak nevezem.”) Majoros Gyula bábtervező, képzőművész kiállítását a Vojtinában nézhettük meg. Remek figurái vannak, kedvencem talán a művész alteregója: egy férfi báb, aki egy átlátszó műanyag párnában, mint egy burokban fekszik, és merő szomorúság. Majoros Gyulát koncertezni is hallottuk a kiállítás megnyitón.

Tetszik, ha egy alkotó önazonos, igényes, ugyanakkor keresgél: Mercs Jánost is tiszteltem, amiért a *Szűlapát* című költészeti antológiához néhány színészkollégájának előadást rendezett. Ökonómikus tér, szép anyagok, mozgás, versek, harmónia. Leginkább Bakota Árpád orgánumára emlékszem belőle és Jónás Tamás verseinek erejére.

Igényes vizualitással, átgondolt, ugyanakkor játékos kivitelezéssel több bábelőadásban találkoztunk: leginkább talán a *Kicsibácsi...*-ban. De a *Tiszavirág*, a Közép-Európa Táncszínház *Cinegekirályfija* (bár az helyenként kissé hosszú) vagy a *Rózsa és Ibolya* is becsületes munka: ez utóbbi például dramaturgiailag. Bár a költőség elvész belőle a sok akció, értsd koreográfia miatt. A színészek mozgása úgysem lesz olyan gyors, mint a *Harry Potter*-ben, ahol filmes effektekkel meg vannak segítve... A varázslást amúgy kár volt egy kis pálcához kötni: aki tündér, pálcá nélkül is tud varázsolni, hisz azért tündér – vagy nem?

Tetszett néhány őszinte mozzanat a kolozsvári Hatházi András által játszott *Tizenöt próbálkozás a színészetre* című egyszemélyes előadásban. A színész magányáról szóló monológ például. A színészek közül megjegyeztem a miskolci előadásban akaratoskodó Prohászka Fannit. Viczián Ottónak, aki az Újszínházbeli *A megszámláltatott fákban* játssza a főszerepet, nehéz dolga volt: néhány kollégája a legkevésbé sem tűnt diszponáltnak arra, hogy játékban a partnere legyen, és neki szinte egyedül kellett 175 percig lekötnie a figyelmünket. Sikert! A legnagyobb felfedezés e téren amúgy Rédei Roland volt. Nem igazán nézek televíziós sorozatokat, különben talán ismertem volna. A szegedi *Utánképzés...*-ben ő játszott a legárnyaltabban. Nem lehetett könnyű neki: a partnereit csak úgy vetette le magáról a színpad... A statikus darab hodályszerű terét egysíkú figurákkal akarták benépesíteni – és neki e sivár környezetben úgy is sikerült izgalmassá válnia, hogy egyazon replikát kellett sokszor ismételtetnie: és nem ripacskodta el.

A Pintér-előadásból tetszett az általa játszott határon túli rendező figurája. Tompa Gábor és Bocsárdi László elege lehetett – felismerhettük a sajátos színes ingről és a mellényről, a frizuráról meg Bocsárdi szavajárásáról: „pasas”. (Aztán Vidnyánszkyra is hasonlítani kezd: a szereplő egyszercsak átveszi a magyarországi színház igazgatását.) Egy ponton köthetnek bele az előadásba: évtizedekkel ezelőtt

Erdélyben még biztosan magázták és nem tegezték az idegeneket. Az előadásbeli román rendező kinézetre mintha Bodolay Géza rendező lenne – ilyen fantáziadús frizurája neki van. Legszebb mozzanat az előadásból talán mégiscsak az, amikor a két Pintér Béla kézen fogja egymást, és meghajol. Dankó István, aki az álnok Pintért játszotta, és Pintér Béla, aki egy frusztrált, bosszúálló rendezőt játszott el.

(„*Atmoszféra van bennem.*”) Közel tíz alkalommal voltam jelen eddig a Deszkán. Sok élményt összegyűjtöttem ez idő alatt. Színháztörténeti pillanat, ahogy Pintér Bélától egyszer, a *Szutyok* című előadása után megkérdezem a büfében: ugye, az előadásban Grotowski *Akropoliszát* idézik az állami gondozottak jelmezei? Bólintott: igen. Másik ilyen pillanat, ez meg is van örökítve: ahogy a büfé lépcsőjén egymás mellett ül Vidnyánszky Attila, akkor még a Csokonai igazgatója és Alföldi Róbert, akkor még a Nemzeti igazgatója, és felszabadultan nevetnek. Alföldi a kezét is összecsapja, és hahotázás közben hátradől.

A lépcsőn ülés az gyakori itt: Erdélyben az igazgatók ritkán tesznek ilyet, talán csak Temesváron, Váradon. A barátságos jelleg abban is megmutatkozott a Deszkán, hogy sokáig az adysok adhattak át a fesztivál végén díjakat. Volt focimeccs, színházi alkotók és kritikusok között. Volt deszka-puzzle a falon: mindegyre lekerült onnan a már lejárt előadás puzzle-darabkája. Megnéztük a városban színjátszós diákok előadásait. Verhettünk szeget egy deszkába, ha épp tetszett egy előadás – vagy kihúzhattunk onnan egy szeget, ha nem tetszett. A városban a Medgyessy Ferenc Gimnázium növendékei színes installációkat helyeztek el. A Víg Kamaraszínház folyosóját szintén kidíszítették: cipők sorjázta a plafonon. A büfé falára eget festettek és debreceni „metrójáratok” térképét. A szakmai beszélgetés terében díszletekből verbuvált színes székek. A színház folyosóin kiállított drámák: lapozhattad őket. A terekben, a falakon elkezdett párbeszédes jelenetek: lehetett folytatni a sorokat. A büfé falán fehér lapok: írhattál rájuk, ami jólesett.

Tematikus beszélgetések zajlottak a Deszkán: emlékszem, a *Literára* írtam először beszámolót ilyenről, még diákként jutva el a Deszkára. (Többen voltunk itt a budapesti Hajónapló Műhely csapatából.) Aztán írtam a *Korunkba* is, a deszkás szakmai beszélgetésekről. Idén a fesztivál oldalára egyetemisták írtak blogot, vagyis Deszkalandozók: Lengyel Zsanett, Papp Gréta, Tölly Zsófia. Tök jó volt, csajok!

Idén nem volt energiájuk a szervezőknek különösebb kreatívkodásra. Nem baj, csak az előadások jók legyenek! És akkor én is otthon érzem magam. Nincs még egy színház, aminek ennyire ismerném már a zezugait. A Csokonai bugyrai befogadók. Befogadja a konzervatívokat, és befogadja a formabontókat: Pintér Bélát, Kelemen Kristófék performanszait – sőt, Vinnai Andrást és Bodó Viktort is talán itt láttam először. Hajdu Szabolcs rulez... Csupa kreatív alkotót kívánok a jövő évi Deszkára is. Poros, unalmas előadást – ha engem kérdeznek – egyet se. Kinek az? Csupa olyat hívnak, ami előre visz! Száguddáás...